

کارگاه متن‌پژوهی درس هفتم فارسی ۱

قلمرو زبانی

۱ با توجه به متن درس، معادل معنایی کلمه های زیر را بنویسید.

دولت (ثروت، سعادت) کریمی (بزرگواری) لئیمی (فرومایگی)

۲ کدام قسمت جمله زیر حذف شده است؟ نوع حذف را مشخص کنید.

« نیکوخوا، بهتر هزار بار از نیکو رو.»

پاسخ: در جمله بالا فعل جمله (است) حذف شده و حذف آن به قرینه معنوی بوده است.

۳ در فارسی معیار و رایج، برخی واژه‌ها به دو شکل، تلفظ می‌شوند؛ نظیر «مهرَبان، مهرَبان».

در گفتار عادی، از هر دو گونه تلفظی می‌توان استفاده کرد اما در شعر، با توجه به وزن و

آهنگ، باید تلفظ مناسب را انتخاب کرد.

■ در متن درس، **واژه‌های دو تلفظی** را بیابید.

پاسخ: جاودان – آموزگار – پادشاه

قلمرو ادبی

۱ در بند ششم متن درس، کدام نوع از روابط معنایی واژه‌ها، بر زیبایی سخن افزوده است؟

پاسخ: تضاد

۲ در جمله زیر، دو رکن اصلی تشبیه (مشبّه و مشبّه‌به) را مشخص کنید.

«قرآن مانند است به بهشت جاودان.»

پاسخ: قرآن، مشبه و بهشت جاودان، مشبه‌به است.

۳ در عبارت زیر، کدام واژه‌ها «جناس» دارند؟

«در مقابلهٔ جفا، وفا کرد و در مقابلهٔ زشتی، آشتی کرد.»

پاسخ: (جفا - وفا) و (زشتی - آشتی)

۴ به واژه‌هایی که در پایان دو جمله بیایند و از نظر صامت و مصوت‌های پایانی، وزن یا هر

دوی آنها هماهنگ باشند، کلمات «مُسَجَّع» و به آهنگ برخاسته از آنها «سَجْع» می‌گویند.

■ دو عبارت مُسَجَّع از متن درس بیابید و ارکان سجع را مشخص نمایید.

پاسخ: عبارت یک: نبینی که یوسف را از روی نیکو بند و زندان آمد و از خوی نیکو امر و فرمان آمد.

در عبارت یک. بین واژه‌های روبرو سجع وجود دارد: (بند - امر) ← وزن هر دو یکی است) و (زندان - فرمان) ← هم وزن آنها یکی است هم در صامت آخر مشترک هستند.)

قلمرو فکری

۱ به چه دلیل نویسنده معتقد است که: «مَثَل قرآن، مَثَل آب روان است.»؟

پاسخ: زیرا همان‌گونه که آب، به تن زندگی می‌بخشد قرآن هم به دل زندگی می‌بخشد.

۲ کدام بخش از متن درس، به مفهوم آیهٔ شریفهٔ «و مَكْرُوا و مَكَرَ اللَّهُ وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ.»

(آل عمران، آیهٔ ۵۴) اشاره دارد؟

پاسخ: با پاراگراف آخر درس: برادران یوسف، چون او را زیادت نعمت دیدند و یعقوب را بدو میل و عنایت دیدند، آهنگ کید و

مکر و عداوت کردند تا مگر او را هلاک کنند و عالم از آثار وجود او پاک کنند. تدبیر برادران برخلاف

تقدیر رحمان آمد. مَلِک تعالی او را دولت بر دولت زیادت کرد و مملکت و نبوت، زیادت بر زیادت

کرد، تا عالمیان بدانند که هرگز کید کایدان با خواست خداوند غیب‌دان برابر نیاید!

۳ هر یک از بیت‌های زیر، با کدام عبارت درس، ارتباط معنایی دارد؟

■ صورت زیبای ظاهر هیچ نیست ای برادر، سیرت زیبا یار سعدی

پاسخ: با این بخش از درس:

قصهٔ حال یوسف را نیکو نه از حُسنِ صورت او گفت، بلکه از حُسنِ سیرت او گفت؛ زیرا که نیکو
خو، بهتر هزار بار از نیکو رو. نبینی که یوسف را از روی نیکو، بند و زندان آمد و از خوی نیکو، امر و
فرمان آمد؟ از روی نیکوش حبس و چاه آمد، و از خوی نیکوش تخت و گاه آمد.